

УДК 633.2.031:631.8

В.О. ОЛІФІРОВИЧ, кандидат сільськогосподарських наук
Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН

ЗМІНИ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ПІСЛЯ ЗАЛУЖЕННЯ СХИЛОВИХ ЗЕМЕЛЬ, ВИВЕДЕНИХ З АКТИВНОГО ОБРОБІТКУ

Наведено дані трирічних досліджень з вивчення впливу режимів використання на ботанічний склад та урожайність сіяного бобово-злакового травостою п'ятого–сьомого років використання при вирощуванні на схилі в південній частині Лісостепу Західного.

Ключові слова: бобово-злаковий травостій, режими використання, ботанічний склад, продуктивність.

Для залуження під постійні лукопасовищні угіддя на вилучених з інтенсивного обробітку землях найкращими є бобово-злакові суміші [2]. На сіяних бобово-злакових травостоях поширення однорічних рослин стримується тим, що вони розмножуються тільки насінням, а в зімкнутих лучних травостоях в умовах густо пронизаного корінням дернового горизонту насінневе розмноження рослин

© Оліфірович В.О., 2013

Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2013. Вип. 55. Ч. I.

утруднене. Проте серед трав'янистих рослин досить поширена здатність довго зберігати схожість при потраплянні насіння у ґрунт. В ґрунтах луків міститься значна кількість схожого насіння – від 2500 до 3800 схожих насінин на 1 м² [8]. Тому при випаданні сіяних видів швидко поширюється різнотрав'я.

Режими використання, як відомо, можуть значно обмежувати фітоценотичну роль тих або інших компонентів у відновлюваних ценозах (скошування до фази масового дозрівання й осипання їх насіння) чи сприяти поповненню й перерозподілу видів по території і прискоренню гомогенізації рослинних угруповань, як це відбувається за нормованого випасання худоби [1]. Дослідження, які провів Ю.А. Векленко в Центральному Лісостепу [4], показали, що способи використання сіяних травостоїв значно впливали на рівень їх урожайності. Найвищу урожайність усіх травостоїв у середньому за п'ять років забезпечило проведення двох укосів за вегетацію. А найменший вихід сухої речовини одержано на злаковому травостої та на сумішці злаків з лядвенцем рогатим при випасанні худоби після однорічного укісного використання трав. Це й же автор відзначає вищий вміст лядвенцю рогатого в бобово-злаковому травостої при укісному використанні порівняно з пасовищним [3]. Згідно з даними Я.І. Мащака [5], відчуження травостою, вирощеного на еродованих ґрунтах, в оптимальні строки, достатній вміст у ньому бобових багаторічних трав позитивно впливають на поживність корму.

Дослідження проводили протягом 2006–2008 рр. у Державному підприємстві дослідному господарстві „Центральне” Буковинського інституту АПВ відповідно до загальноприйнятих методик у луківництві [6, 7] на бобово-злаковому травостої сівби 2001 р. Дослід розміщено на схилі крутизною 5–7⁰, ґрунт – сірий лісовий важкосуглинковий середньозмитий. Площа облікової ділянки – 20 м², повторність чотириразова. Дослід включав чотири варіанти.

1. Травосумішка лядвенцю рогатого (12 кг/га) з тимофіївкою лучною (6 кг/га) сівби 2001 р., укісне використання.

2. Те ж, пасовищне використання.

3. Те ж, комбіноване використання (один укіс + 3 цикли використання).

4. Те ж, перемінне використання (перший рік – укісне, другий – пасовищне).

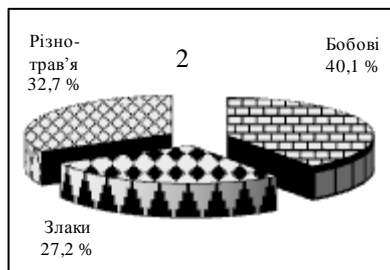
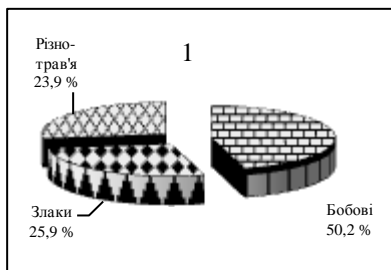
У 2006–2007 рр. травостій незалежно від режимів використання формувався в основному за рахунок сіяних видів трав – лядвенцю рогатого та тимофіївки лучної. У 2008 р. він складався переважно з різнотрав'я (табл.).

Вважають, що пасовищний травостій найбільш повно відповідає потребам худоби, коли у його складі є не лише злакові, але й бобові трави, а також їстівне різнотрав'я, яке в кількості до 15 % не погіршує якості корму [9]. В наших дослідженнях у 2006 р. частка різнотрав'я при пасовищному використанні травостою становила 10,9 %, комбінованому (один укіс + 3 цикли випасання) – 7,7 %. Але вже в 2007 р. при постійному пасовищному використанні частка різнотрав'я перевищила ці показники і дорівнювала 19,6 %. Водночас завдяки комбінованому використанню травостою кількість різнотрав'я становила 13,8 %.

Частка ботаніко-господарських груп у формуванні травостою залежно від режимів використання, %

Режими використання	Ботаніко-господарська група	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Укісний	бобові	63,6	63,4	13,7
	злаки	25,9	19,6	37,3
	різнотрав'я	10,5	17	49
Пасовищний	бобові	51,3	60,8	8,9
	злаки	37,8	19,6	23,6
	різнотрав'я	10,9	19,6	67,5
Комбінований	бобові	62,4	66,6	6,8
	злаки	29,9	19,6	31,2
	різнотрав'я	7,7	13,8	62
Перемінний	бобові	66,2	61,8	11,1
	злаки	25	18	36,1
	різнотрав'я	8,8	20,2	52,8

У 2008 р. травостій характеризувався значним випаданням бобового компонента – лядвенцю рогатого. В середньому за три роки більша частка бобових була при укісному та комбінованому використанні травостою (рис. 1).

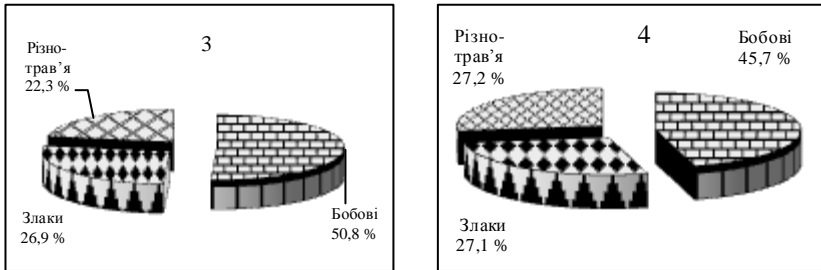

Рис. 1. Ботанічний склад бобово-злакової травостою залежно від режимів використання (середнє за 2006–2008 рр.)

Встановлено, що продуктивність травостою змінювалася за роками досліджень залежно від режимів використання. В 2006 р. найбільший вихід сухої маси (6,15–6,25 т/га) забезпечило укісне використання травостою (табл. 2).

2. Вихід сухої маси залежно від режимів використання бобово-злакової травостою, т/га

Режими використання	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Середнє за 2006–2008 р.
Укісний	6,18	4,43	3,65	4,75
Пасовищний	4,66	4,28	4,50	4,48
Комбінований	4,89	4,28	4,39	4,52
Перемінний	6,25	4,11	3,77	4,71
NP ₀₅	0,22	0,19	0,34	

Найменший вихід сухої маси був при пасовищному використанні травостою (4,66 т/га).

У 2007 р. також найбільший вихід сухої маси забезпечило укісне використання травостою (4,43 т/га), проте прибавка порівняно з іншими способами використання була незначною – 0,15–0,32 т/га сухої маси.

На відміну від двох попередніх років, у 2008 р. більший вихід сухої маси забезпечило пасовищне і комбіноване використання травостою – 4,5 і 4,39 т/га. На нашу думку, це пов'язано з удобрювальною і біологічною дією екскрементів тварин. Слід відзначити, що в наших дослідженнях ми взагалі не вносили добрив, і

відповідно при укісному використанні травостою поживні речовини повністю виносяться разом з урожаєм.

Висновки. При укісному та комбінованому використанні був вищий порівняно з іншими режимами вміст лядвенцю рогатого в ботанічному складі урожаю зеленої маси. В 2008 р. (на 8 рік життя трав) травостій незалежно від режимів використання формувався переважно за рахунок ботаніко-господарської групи різнотрав'я.

Найбільший вихід сухої маси в перші два роки забезпечило укісне використання. В середньому за три роки за цим показником майже на рівні з укісним було перемінне та комбіноване використання травостою.

Література

1. Боговін А. В. Вплив удобрення і частоти скошування на структуру й продуктивність спонтанно відновлювальних фітоценозів / А. В. Боговін, М. М. Пташнік, О. В. Боднар // Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН». – 2009. – Вип. 1/2. – С. 152–163.

2. Боговін А. В. Фітогенетичні зміни автотрофного блоку трав'янистих екосистем за природно-антропогенного їх відновлення / А. В. Боговін, М. М. Пташнік // Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН». – 2011. – Вип. 1/2. – С. 139–151.

3. Векленко Ю. А. Вплив сидеральних добрив і режимів використання на ботанічний склад бобово-злакової травосумішки з лядвенцем рогатим / Ю. А. Векленко // Корми і кормовиробництво. – 2002. – Вип. 48. – С. 58–61.

4. Векленко Ю. А. Режими використання та урожайність різнотипних укісно-пасовищних травостоїв / Ю. А. Векленко // Корми і кормовиробництво. – 2003. – Вип. 51. – С. 44–49.

5. Машак Я. І. Створення сінокісно-пасовищних травостоїв на еродованих ґрунтах Передкарпаття / Я. І. Машак, О. В. Люшняк // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. – 2009. – Вип. 51, ч. I. – С. 113–118.

6. Методика проведення дослідів з кормовиробництва і годівлі тварин / [наук. ред. Бабич А. О.]. – К. : Аграрна наука, 1998. – 77 с.

7. Методика опытов на сенокосах и пастбищах. – М. : ВНИИК, 1971. – Ч. I. – 230 с.

8. Работнов Т. А. Луговое ведение / Т. А. Работнов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1974. – 384 с.

9. Ярмолюк М. Т. Культурні пасовища в системі кормовиробництва / М. Т. Ярмолюк, М. П. Зінчук, В. М. Польовий. – Рівне : Волинські обереги, 2003. – 292 с.